
Saksnr: 2023/82134-3
Saksbehandlar: Ragnhild Berge Feidje

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Fylkesutvalet	5/24	04.01.2024
Fylkesutvalet	24/24	15.02.2024

Fråsegn - NOU: omstilling til lavutslipp - veivalg for klimapolitikken mot 2050 - rapport av Klimautvalget 2050

Forslag til vedtak

1. Fylkesutvalet støtter forslaget til Klimautvalet om ein heilskapleg inngang til klimapolitikken med eit sterkare og heilskapleg styringssystem for norsk klimapolitikk.
2. Fylkesutvalet meiner staten i større grad må støtte innovative og store prosjekt kommunar og fylkeskommunar sjølv tek initiativ til, for å redusere klimagassutsleppa våre.
3. Fylkesutvalet støttar Klimautvalet sitt forslag om å klimavaske lovverket for å styrke omsynet til klima og natur.
4. Fylkesutvalet er positiv til at kommunane får **lovfesta ansvar** i klimaomstillinga, og påpeikar at dette må følgjast opp med rettleiing, verktøy og ressursar.
5. Fylkesutvalet meiner det er positivt å klimavaske ikkje gjennomførte samferdsleprosjekt, med mål om å redusere samla ressurs- og arealbruk **i Vestland**.
6. Fylkesutvalet støttar Klimautvalet sine anbefalingar knytt til energi. Vi etterlyser ei storsatsing på energieffektivisering og tydelege nasjonale prioriteringar knytt til areal- og ressursbruk og til energiproduksjon og –forbruk.
7. Fylkesutvalet støttar forslaget om at ny fornybar energiproduksjon fortrinnsvis skal utviklast der det allereie er utbygd, og at det skal bli enklare å bygge ut t.d. solceller på tak og mindre vindturbinar ved allereie etablert infrastruktur.
8. Fylkesutvalet ynskjer føreseielege rammer for klimaomstilling, og at desse er gjeldande i lengre periodar for å gi næringsliv og forvaltning grunnlag for avgjersler.
9. Fylkesutvalet støtter Klimautvalet sin anbefaling om utfasing av petroleumsvirksomhet, i tråd med våre regionale planar og mål.

Saksprotokoll i Fylkesutvalet - 04.01.2024

Sigrid Brattabø Handegard (Sp) sette fram slikt forslag til utsetjing:

"Saka vert utsett"

Avrøysting til utsetjing

Handegard sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Saka vert utsett.

Saksprotokoll i Fylkesutvalet - 15.02.2024

Sigrid Brattabø Handegard (Sp) sette fram slikt forslag:

A. «Tillegg – nytt punkt 2

Fylkesutvalet meiner vegval mot lågutslepp-samfunn 2050 må ta utgangspunkt i eit desentralt Norge, det må hindre økonomisk og sosial ulikheit, og med eit fokus på mogelegheiter denne omstillinga vil gje.»

B. «Tillegg – nytt punkt 3

I ei uroleg verd med krig i Europa og på Gaza vil Fylkesutvalet understreke viktigheita av at dei politiske måla i matsystemet må leggje beredskap og matsikkerheit til grunn som det viktigaste. Det betyr at Norge må produsere mest mogeleg mat ein har naturlege føresetnader for. Matproduksjonen må styrkjast, ikkje svekkast. At Norge skal vera eit lågutsleppsamfunn må også vektast, men Fylkesutvalet er uroa over at Klimautvalet si tilråding kan føra til redusert nasjonal matproduksjon og beredskap.»

Noralf Distad (H) sette fram slikt forslag:

A. «Alternativ - punkt 5

Fylkesutvalet legg til grunn at alle vegprosjekt vert vurderte i høve ressurs- og arealbruk. Vi vil understreka at det er svært viktig å få realisert fleire vegprosjekt i Vestland, for å byggja sterke bu- og arbeidsregionar, fremja næringsutvikling og auka tryggleiken. Nye vegprosjekt treng ikkje stå i motstrid til å ta omsyn til klima og natur.»

B. «Tillegg – punkt 7

Vi vil understreka behovet for å byggja ut meir fornybar energi raskt, også på nye areal der det er forankra lokalt.»

C. «Alternativ – punkt 9

Fylkesutvalet legg til grunn at petroleumsverksemda vert omstilt og endra gradvis for å sikra omsynet til klima, natur og næringsutvikling.»

D. «Tillegg – nytt punkt 10

Fylkesutvalet viser til samarbeidsprosjektet Grøn region Vestland og ser dette som viktig og relevant innspel til komande stortingsmelding om klima.»

Terje Søviknes (FrP) sette på vegner av FrP, INP fram slikt forslag:

«Alternativ – punkt 9

Fylkesutvalet støttar ikkje Klimautvalet si anbefaling om utfasing av petroleumsverksemd. Fylkesutvalet legg til grunn at petroleumsnæringa skal utviklast, og ikkje avviklast.»

Stian Jean Opedal Davies (A) sette på vegner av A, Krf, MDG, SP, SV, V fram slikt forslag:

«Alternativ – punkt 5

Fylkesutvalet meiner det er positivt å klimavaske ikkje gjennomførte samferdsleprosjekt, med mål om å redusere samla ressurs- og arealbruk. Samstundes er det avgjerande at viktige samferdsleprosjekt som er klar til å igangsettast i tråd med innspel frå Vestland fylkeskommune til NTP, ikkje vert utsett grunna ei slik gjennomgang.»

Avrøysting

Fylkesdirektøren sitt forslag punkt 1-4 og 6-8 vart samrøystes vedteke.

Fylkesdirektøren sitt forslag punkt 5 fekk 2 røyster (SV, MDG) og fall.

Distad sitt forslag (A) fekk 8 røyster (H, FrP, INP) og fall.

Davies sitt forslag vart vedteke mot 8 røyster (H, FrP, INP).

Søviknes sitt forslag fekk 3 røyster (FrP, INP) og fall.

Fylkesdirektøren sitt forslag punkt 9 fekk 4 røyster (SV, Krf, V, MDG) og fall.

Distad sitt forslag (C) vart vedteke mot 3 røyster (SV, V, MDG).

Distad sitt forslag (B) vart vedteke mot 4 røyster (MDG, INP, V, SV).

Handegard sitt forslag (A) vart vedteke mot 1 røyst (INP).

Handegard sitt forslag (B) vart vedteke mot 4 røyster (FrP, SV, MDG)

Distad sitt forslag (D) vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Fylkesutvalet støtter forslaget til Klimautvalet om ein heilskapleg inngang til klimapolitikken med eit sterkare og heilskapleg styringssystem for norsk klimapolitikk.
2. Fylkesutvalet meiner vegval mot lågutslepp-samfunn 2050 må ta utgangspunkt i eit desentralt Norge, det må hindre økonomisk og sosial ulikheit, og med eit fokus på mogelegheiter denne omstillinga vil gje.
3. I ei uroleg verd med krig i Europa og på Gaza vil Fylkesutvalet understreke viktigheita av at dei politiske måla i matsystemet må leggje beredskap og matsikkerheit til grunn som det viktigaste. Det betyr at Norge må produsere mest mogeleg mat ein har naturlege føresetnader for. Matproduksjonen må styrkjast, ikkje svekkast. At Norge skal vera eit lågutsleppsamfunn må også vektast, men Fylkesutvalet er uroa over at Klimautvalet si tilråding kan føra til redusert nasjonal matproduksjon og beredskap.
4. Fylkesutvalet meiner staten i større grad må støtte innovative og store prosjekt kommunar og fylkeskommunar sjølv tek initiativ til, for å redusere klimagassutsleppa våre.
5. Fylkesutvalet støttar Klimautvalet sitt forslag om å klimavaske lovverket for å styrke omsynet til klima og natur.
6. Fylkesutvalet er positiv til at kommunane får lovfesta ansvar i klimaomstillinga, og påpeikar at dette må følgjast opp med rettleiing, verktøy og ressursar.
7. Fylkesutvalet meiner det er positivt å klimavaske ikkje gjennomførte samferdsleprosjekt, med mål om å redusere samla ressurs- og arealbruk. Samstundes er det avgjerande at viktige samferdsleprosjekt som er klar til å igangsettast i tråd med innspel frå Vestland fylkeskommune til NTP, ikkje vert utsett grunna ei slik gjennomgang.
8. Fylkesutvalet støttar Klimautvalet sine anbefalingar knytt til energi. Vi etterlyser ei storsatsing på energieffektivisering og tydelege nasjonale prioriteringar knytt til areal- og ressursbruk og til energiproduksjon og –forbruk.

9. Fylkesutvalet støttar forslaget om at ny fornybar energiproduksjon fortrinnsvis skal utviklast der det allereie er utbygd, og at det skal bli enklare å bygge ut t.d. solceller på tak og mindre vindturbinar ved allereie etablert infrastruktur. Vi vil understreka behovet for å byggja ut meir fornybar energi raskt, også på nye areal der det er forankra lokalt.

10. Fylkesutvalet ynskjer føreseielege rammer for klimaomstilling, og at desse er gjeldande i lengre periodar for å gi næringsliv og forvaltning grunnlag for avgjersler.

11. Fylkesutvalet legg til grunn at petroleumsverksemda vert omstilt og endra gradvis for å sikra omsynet til klima, natur og næringsutvikling.

12. Fylkesutvalet viser til samarbeidsprosjektet Grøn region Vestland og ser dette som viktig og relevant innspel til komande stortingsmelding om klima.

Samandrag

Saksframlegget er ei gjennomgang av Klimautvalet sin rapport *NOU- omstilling til lavutslipp – veivalg for klimapolitikken mot 2050*. I saka er viktige moment frå rapporten omtala, spesielt med fokus på Vestland sine interesser, som samfunn og fylkeskommunen si rolle i arbeidet. Delen «bakgrunn for saka» løftar opp hovudmomenta i rapporten, medan «vurdering og verknad» vurderer det i forhold til Vestland fylkeskommune sine interesser.

Rune Haugsdal
fylkesdirektør

Bård Sandal
avdelingsdirektør
Næring, plan og innovasjon (NPI)

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

NOU-rapporten *Omstilling til lavutslipp – veivalg for klimapolitikken mot 2050* blei 27.10.23 overlevert til regjeringa og sendt på høyring. Rapporten ser på korleis vi kan redusere klimagassutsleppa fram mot 2050, for å nå målet i Klimaloven, om eit lågutsleppssamfunn i 2050. Fylkeskommunen er høyringspart i saka.

Det er viktig at endringar og val av verkemidlar i omstillinga ikkje forsterkar eksisterande økonomisk og sosial ulikheit eller går på bekostning av rettane til minoritetar og urfolk. Ei omstilling til eit lågutsleppssamfunn må sikre ein rettferdig fordeling og avgrense økonomisk ulikskap om fordelingseffektane i klimatiltaka vurderast systematisk i politiske prosesser. Klimatiltak kan bidra til å dempe relative forskjellar i samfunnet, dersom avgifter rammer dei største forbruksutsleppa som er tett kopla med høgare inntekt.

Styringssystem for Klimapolitikken i Noreg

Klimautvalet meiner at Noreg treng eit sterkare styringssystem om vi skal klare ein heilskapleg omstilling til eit lågutsleppssamfunn i tide. Klimaomstillinga må organiserast med sterke rammer og ein systematikk som skal hjelp oss å tenke lengre og heilskapleg, der alle slutningar med betydning for omstillinga tar utgangspunkt i målet om 90-95% utsleppskutt i 2050.

Eit slikt system må innehalde meir samhandling mellom ulike politikkområde kor målkonfliktar vert bygt ned. Det skal òg bidra til ein meir effektiv og føreseieleg omstilling for alle aktørar og redusera kostnader samt risiko for feilinvesteringar i offentleg og privat sektor.

Kommunanes og fylkeskommunen si rolle i klimaomstillinga

Kommunen og fylkeskommunen er avgjerande som forvaltar, pådrivar og initiativtakar i omstillinga til eit lågutsleppssamfunn. «*Lykkes ikke Norge med omstilling i kommunene, vil ikke Norge bli et lavutslippssamfunn*» understrekar Klimautvalet (NOU 2023: 25, s. 229). Val og tiltak som blir gjennomført i kommunar og fylkeskommunar i dag legg viktige rammer og retning for samfunnsutviklinga, legg føringar for framtidig ressursbruk og kan skape sti-avhengigheit. Sti-avhengigheit er ei samfunnsretning ein føl utifrå dei infrastrukturar og normer som fungerer og eksisterer. Dei sti-val vi tar og infrastrukturar vi skaper i dag, vil påverke kva for nokre val som er tilgjengeleg seinare.

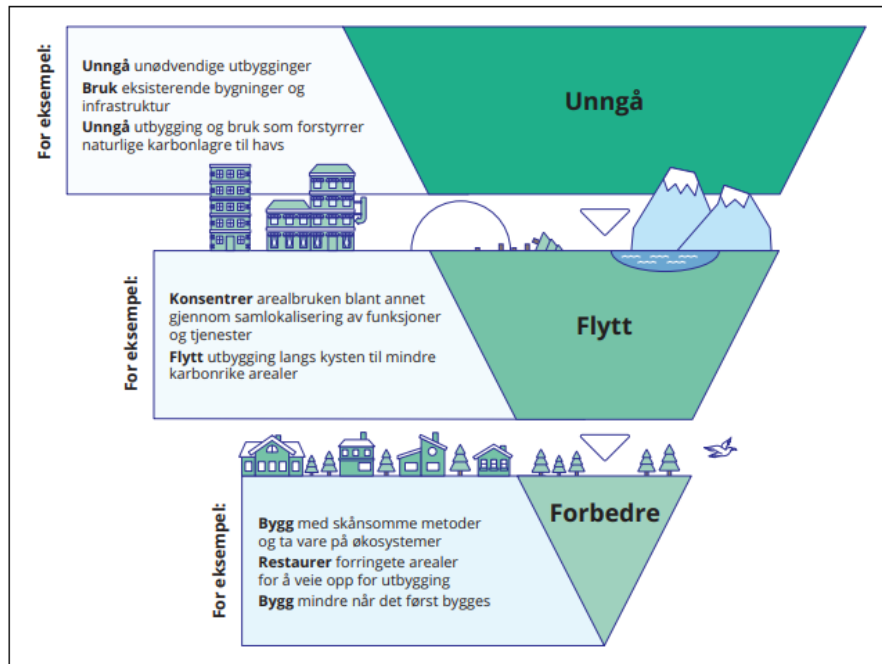
Eit styrka styringssystemet foreslått av utvalet, skal bestå av følgande tre pilarar:

1. *Planlegge for at måla nås.*
2. *Gjennomføring treng organisering, kunnskap og samordning.*
3. *Evalvere innsats og framgang undervegs.*

Planlegging og arealforvaltning

Areal er ein avgrensa ressurs, og Klimautvalet poengterer at vi bør sjå areal som en kostbar ressurs, og at vi treng ein heilskapleg nasjonal arealpolitikk på land, i kystsona og til havs, med klare prioriteringar og strategiar.

Klimautvalet har utarbeida eit rammeverk for ei prioriteringsrekkefølga mellom tiltak i arealbrukspolitikken: Først bør ein *unngå*, dernest *flytte* og til slutt *forbetre*, illustrert i figuren nedanfor. Same rammeverk er brukt gjennom alle temaa i rapporten.

Figur 6.7 Rammeverket for tiltak *unngå – flytte – forbedre* (UFF) i arealbruk.

Figuren viser ulike prioriteringer og eksempler på hvordan prioriteringene kan gi føringer for politiske beslutninger. Eksempelene er ikke uttømmende.

Kilde: Klimautvalget 2050

Arealpolitikken kan inneholde prioriteringer om ivaretaging og restaurering av natur, avgift på nedbygging av natur, pålegg om kompensierende tiltak, strengere krav til utbyggingsformål og strengere reguleringar for arealbruken. Strengere reguleringar vil gi areala meir verdi og føre til ein meir berekraftig arealbruk. Det kan ha fleire positive ringverknader t.d. stimulere ein sirkulær økonomi dersom industri med stor arealbruk får auka kostnader og auka fokus på ressursgjennbruk.

Kommunane har eit stort ansvar for arealforvaltninga og skal leve opp til forventningar frå både stat og regionale myndigheiter samt eigne innbyggjarar. Klare retningslinjer frå statleg nivå vil kunne hjelpe kommunane i mange ulike avvegingar og prioriteringar rundt deira utvikling. Klimautvalet påpeiker òg konsekvensane ved mangel på kompetanse og kapasitet i kommunane innan arealplanlegginga. Dei viser til at styrkeforholdet mellom kommune og utbyggingsinteresser er ei utfordring, dersom kommunar med svakare fagmiljø har vanskeleg for å motstå press frå sterke utbyggingsinteresser.

For ein kunnskapsbasert arealplanlegging i kommunane er der samtidig eit stort behov for betre kart og datagrunnlag over naturtypane, naturkvalitet og økosystemtenestane.

Natur og arealbruk

Utbygging av areal er ein av dei største truslane mot naturmangfald og velfungerande økosystemtenester, i tillegg medfører det store klimagassutslepp. Særleg storleiken og samanhengen mellom areala er viktig for den økologiske tilstanden, medan ivaretaging av karbonrike areal har stor betydning for klimagassutslepp.

Den totale planlagde utbygginga i Noreg (3141,9 km²)¹ er særleg lagt i skog, dernest open fastmark og myr. Desse arealtypeane er særleg viktige for naturmangfald og karbonlagring, og denne trenden bør endrast. I Vestland fylke er det i dag planlagt eit utbyggingsareal på 301 km² (0.9% av samla areal), der dei største arealformålsgrupper er bustad (58,3 km²) og fritidsbustad (55,9 km²).

I desember 2022 vart den globale naturavtalen vedteken, med mål om å snu dei globale trendane av tap av arter og natur. Noreg har forplikta seg til 23 milepælar som skal sikre beskyttelse og restaurering av naturen.

Energi og energisystemet

Stor fornybar energiproduksjon frå vestlandske naturressursar har i stor grad vore med på å forma samfunnet vårt. Ikkje berre i Vestland, men òg i andre deler av Noreg. God tilgang til elektrisk kraft

har gjort at vi har eit høgt energiforbruk. I tillegg har dette gjort at vi har etablert mykje kraftkrevjande industri.

Rikeleg tilgang på kraft har gjort at vi difor har mangla tilstrekkeleg insentiv til å nytta energien vår effektivt. I dag er der fokus på at næringa treng mykje energi for å omstille til utsleppsfri produksjon. Men, i utbygginga av ny fornybar kraft krevst det ressursar, areal og naturinngrep.

Matsystemet og landbruk

Verda og Noreg sine matproduksjonssystem er spesielt sårbare overfor skadeverknadane av klimaendringane. Samtidig er matproduksjonssystemet ein stor kjelde til klimagassutslepp. Biologiske utslepp frå matproduksjonen kan ikkje fjernast, men kan reduserast om ein endrar på korleis og kva som produserast og inneberer difor endra produksjon, ny teknologi og åtferdsendringar. Samtidig må alle fossile utslepp fjernast heilt.

Å trygge matvaresikkerheita globalt er ein grunnleggande prioritet. Klimautvalet framhevar at Noreg òg må sjå seg sjølv i kontekst til global mattryggleik og -produksjon - i tillegg til sjølvforsyninga. Korrigert for fôrimport er Noreg sin sjølvforsyningsgrad 40%, mens dekningsgraden (nasjonal matproduksjon som del av energiinntak) på 86%. Den høge dekningsgrada skuldast den store fiskeproduksjon med høgt energiinnhald.

Noreg sitt matsystem er i dag basert på mykje matvareimport. I tillegg er landbruket avhengig av fleire importvarer t.d. gjødsel plantevernmidlar, medisinar mm. Difor kan landbruket og matsystemet bli sårbart overfor klimarisikoar t.d. fysisk risiko og grenseoverskridande risiko.

Petroleumssektoren

Klimakrisa krev langsiktige løysingar og det er vanskeleg å skape popularitet på kort sikt for tiltak som tek lang tid. Eit hovudbodskap frå Klimautvalet er at politikken må ta utgangspunkt i at i eit lågutsleppssamfunn er så å sei alle utslepp fjerna for godt. Det legg føringar for vala vi tek i dag.

I klimamålet for 2050 er det vedtatt at Noreg skal vere et lågutsleppssamfunn om 27 år. I klimaloven står det ikkje at heile utsleppskuttet må takast heime, men Klimautvalet åtvarar mot å satse på at det vil vere kvotar tilgjengeleg. Samfunnsøkonomisk er det bra å ta kostnadane der dei er billigast, men utfordringa er at viss vi skal ta Parisavtala på alvor, vil det ikkje vere ein kvotemarknad å snakke om i 2050, sidan alle land skal ha kutta utsleppa sine.

Omstillingskostnadar kan bli svært høge viss vi satsar på at verda ikkje når klimamåla. Vi bør planleggje omstillinga for å halde omstillingskostnadene nede. Utvalet har m.a. føreslått at Noreg bør lage ein strategi for sluttfasen av norsk petroleumsverksemd fordi dagens politikk ikkje samsvarer med å nå klimamåla.

Transport og mobilitet

Om lag ein tredjedel av utslepp i Noreg kjem frå transportsektoren og det meste kjem frå vegtransporten. Vidare er det ein del indirekte utslepp som kjem frå transport, som til dømes areal som vert bygd om til veg, parkeringsplassar, flyplassar og anna. Nye konstruksjonar og vedlikehald av infrastruktur krev energi, og dette kan reduserast i størst mogleg grad med å bruke eksisterande infrastruktur. Vidare vil etablering av nytt vegnett, parkeringsplassar og anna tilrettelegging bidra til transportauke. Klimautvalet poengterer at *transportplanlegga i større grad må ta hensyn til det nasjonale bruk av ressursar og areal.*

I NOU 2023:25 vert det tilrådd ein transportpolitikk der målet er å redusere utsleppa med 90-95 prosent innan 2050. Dette gjer at utslepp frå transport må reduserast kraftig, og det må gjerast strenge prioriteringar. Det viktigaste verkemiddelet vil vere å avgrense behovet for transport, og det må settast tydelege mål og tiltak for korleis dette skal gjennomførast. Skottland har til dømes eit mål om å redusere talet på køyrde kilometer med personbil med 20 prosent innan 2030. Tilrådingar for korleis målet kan nåast er m.a. bruk av eksisterande infrastruktur og arealutvikling som er i tråd med Samordna bustad-, areal og transportplanlegging (BATP). Oppjustering og vedlikehald av det eksisterande vegnettet og utvikle kollektivnettet er mellom anna eit viktig prinsipp i Regional Transportplan for Vestland.

Noregs Fotavtrykk

Noreg har det tredje høgste materielle forbruket i verden. Vårt forbruk fører til indirekte klimagassutslepp og store miljøfotavtrykk frå utvinning av råvarer og produksjon av ferdige varer. Det gjeld òg fylkeskommunen som organisasjon og alle innbyggjarane i Vestland. Ifølgje Folkets Fotavtrykk² er det indirekte klimagassutsleppet til kvar innbyggjar i Vestland 12,6 tonn CO₂e årleg. Dette fotavtrykket må ned på 2 tonn om vi skal leve i tråd med Parisavtalen³.

Vedtakskompetanse

Fylkesutvalet fattar vedtak i saka jf. delegeringsreglementet.

Vurderingar og verknader

Styringssystem for klimapolitikken i Noreg

Fylkeskommunen støttar forslaget om ein heilskapleg inngang til klimapolitikken og er positive til eit sterkare og meir heilskapleg styringssystem for norsk klimapolitikk. Vi er einige i at slik sektorpolitikken er rigga i dag ikkje i stor nok grad fordrar ein samkoordinert innsats for omstillinga, der klima og natur blir premiss for heile samfunnsutviklinga. Det gjeld både på statleg, regionalt og kommunalt nivå.

Omstillinga må gå tvers av sektorar og analysar viser at sektororienteringa i norsk forvaltning gjer den grøne omstilling utfordrande⁴. Vi kjenner oss igjen i denne analysen, men vil framheve at klimamåla til Vestland er sett på tvers av sektorar og tema. Det er ei krevjande oppgåve å nå måla og skal vi lykkast, må innsatsen styrkast og det må takast omsyn til på tvers av alle ansvarsområde.

Kommunane og fylkeskommunen si rolle i klimaomstillinga

Eit styrka styringssystemet, som foreslått av utvalet, skal bestå av tre pilarar: *planlegge, gjennomføre og evaluere*. I tillegg er brei medverknad gjennom desse tre stega viktig for å sikre rettferd i omstillinga og avgjerdsprosessar skal organiserast slik at den sikrar ulike grupper sine synspunkt og interesser. Kommunens og fylkeskommunens rolle i desse pilarane vert gått gjennom her:

1. *Planlegge for at måla nås*

Klimautvalet anbefalar at kommunane får eit tydeleg og lovfesta ansvar for å bidra i omstillinga til eit lågutsleppssamfunn. Dette inkluderer å lage klimaplanar og -budsjett. Eit slikt lovfesta ansvar er vi positive til. Kommunane sitt ansvar i omstillinga er allereie stort og at det blir lovfesta kan tydeleggjera rollen deira og behovet for tilstrekkeleg rettleiing og støtte. Vi vil påpeike at slikt lovfesta ansvar bør følgast opp med fleire ressursar til kommunane for å kunne styrke ansvaret.

Samtidig foreslår Klimautvalet alt lovverk vert *klimavaska* slik at omsynet til klima vert utgreia og vektlagt på tvers av alle sektorar. Det gjeld særleg sentrale lover som kommunelova og plan- og bygningsloven, som skal spissast, slik at dei tar omsyn for klima og blir hensiktsmessige styringsverktøy mot lågutsleppssamfunna. Det kan òg gjelde Klimaloven.

Vi støttar dette forslaget, då det vil styrke lovverket som verktøy og gi forvaltninga tydelege krav og heimel for omstillinga. Lovendringar kan òg synleggjere prioriteringa av omsyn som skal vektleggast ved rettsbruken. Dette kan gjelde føringar for omsyn til klima i kommunane sine kommuneplanar, t.d. lovheimel til å stille klimakrav i reguleringsplanar. Det kan òg gjelde nasjonale føringar som legg rammer for arealpolitikken på kommunalt og fylkeskommunalt nivå.

Vi vil påpeike viktigheita av at nye krav og forventningar frå nasjonale mynde må følgast opp med rettleiing og metodisk grunnlag slik at kommunane ikkje blir ståande i spagat mellom ny forventningar og manglande metodikk for gjennomføring. I tillegg til dette ber vi om at det blir utarbeida ei systematisert rettleiing som fylkeskommunane kan nytte i si rettleiing av kommunane.

Klimautvalet påpeikar at staten har ansvar for å bryte ned barrierar og legge til rette for at kommunar og fylkeskommunar kan planlegge og gjennomføre ein ambisiøs klimapolitikk. Vi meiner staten i større grad må støtte innovative og store prosjekt kommunar og fylkeskommunar sjølv tek initiativ til, for å redusere våre klimagassutslepp. Klimaomstillinga treng aktørar som går framfor, er i dialog med marknaden for å utvikle best mogleg løysingar, og set klimakrav i samfunnsutviklinga.

Vestland fylkeskommune har erfart, seinast med krav til utsleppsfrie hurtigbåtar, at staten ikkje er støttespelar og at konsekvensane av å vere ein pådrivar for nullutslepp straffar seg økonomisk.

Det viktigaste for å realisere utsleppskutt og vidare teknologiutvikling av t.d. hurtigbåtar er at staten stadfestar at pågåande arbeid for utsleppskutt vert dekt av den komande kompensasjonsordninga. Viss forskrifta skal ha ein effekt, må det vere å framskande, ikkje forsinke utviklingsprosessen. Ordninga bør også dekke tiltak som er under førebuing.

- Å premiere per sparte tonn CO2 er den mest føreseielege, rettferdige og effektive måten å kompensere fylkeskommunane på.
- Føreseieleg: Staten definerer kor mykje dei vil kompensere med til saman, fylkeskommunane kan berekna kva kompensasjon dei kan oppnå med ulike tiltak.
- Likebehandling: Staten (og fylkeskommunen) treng ikkje vere teknologispesifikk, men kan lønne tiltak etter oppnådd resultat (også hybride løysingar vert løna relativt til utsleppskuttet)
- Kostnadseffektivitet: Fylkeskommunane (og operatørane) får insentiv til å gjennomføre dei mest kostnadseffektive tiltaka pluss kompensasjonsordninga er tidsavgrensa med tanke på at meirkostnadane for seinare inngåtte kontraktar er forventa å avta.
- Ulempa for fylkeskommunen er at kostnadsrisikoen vert flytta frå stat til fylkeskommune – her bør det vurderast tiltak i nettbransjen for å redusere risiko for anleggsbidrag, fordi denne risikoen ikkje kan påverkast av fylkeskommunen (støtteordning som Klimasats eller tilpassing av regelverk for nettselskap)
- Sjølve fastsettinga og indekseringa av premien og administrasjonen av ordninga kan til dømes liggje til Miljødirektoratet.

2. Gjennomføring treng organisering, kunnskap og samordning

Klimautvalet påpeiker at kapasitet, kunnskap og kompetanse i kommunane må styrkast for å løfte ansvaret deira i omstillinga. Halvdelen av kommunane forvaltar 55% av landarealet. Då kommunane sitt rammetilskot vert gitt på bakgrunn av innbyggartal, gis avgrensa ressursar til omfattande og komplekse forvaltningsområda t.d. arealforvaltninga.

Klimautvalet framhevar at kommunar må gis ressursar til å levera på oppgåvene, og nemner Klimasats som døme til å gi kommunane økonomisk insentiv til å bidra til nasjonale klimamål og styrke kapasiteten i klimaarbeidet. Klimautvalet anbefalar at Klimasats bør vidareførast. Vi har god erfaring med klimasatsprosjekt, og ser viktigheita av å vidareføre denne ordninga, både for å fremje innovasjon, prioritere enkeltprosjekt, men og for å løfte klimaarbeidet og få gjennomført tiltak. Vi ynskjer særleg å løfte klimasatsprosjektet "auka klimafokus i kommunane" der vi erfarte viktigheita av dedikerte ressursar til å samarbeide med kommunane på klimatematikken og vere tilgjengeleg for det kommunane hadde behov for.

Klimautvalet anbefalar at kompetanse i kommunane kan løftast gjennom eigne klimarådgevarar òg at betre rettleiingsmateriell innan arealforvaltninga kan avhjelpe ein ulik fordeling av kompetansar mellom kommunar innan arealforvaltninga. Fylkeskommunen støttar opp om disse anbefalingar og vil samstundes framheve at forvaltninga i auka grad må organiserast slik at ein jobbar på tvers av ulike sektorar og saksfelt, for å sikre ein heilskapleg omstilling.

I tillegg foreslår utvalet òg etablering av kompetansesenter for kommunane som kan bidra til økt kompetanse om mellom anna arealforvaltning, sirkulærøkonomi og energieffektivisering. Fylkeskommunen meiner vår rolle som regional utviklingsaktør og rettleiar til kommunane er viktig i eit slikt kompetansesenter. Vi har god erfaring med å ha dedikerte ressursar til dette, og ser positivt på å fortsette dette i samarbeid med andre regionale og statlege aktørar. Vestland fylkeskommune ynskjer å vere ein pilot som regionalt kompetansesenter for klimaomstilling, og ynskjer å løfte dette fram. Fylkeskommunen har god kjennskap til kommunane i fylket, og deira utfordringar og moglegheiter i klimaarbeidet. Vi har og politisk vedtak på å arbeide for å auke klimafokuset i kommunane, og det er ei prioritering i Regional plan for klima.

3. Evaluere innsats og framgang undervegs.

Vert det innført krav om planar med klimatiltak for kommunane, anbefalar Klimautvalet at alle kommunar rapporterer deira klimaarbeid gjennom eit nasjonalt rapporteringssystem. Vi er einige i at eit rapporteringssystem er naudsynt for forankring av klimapolitikken, sikring av måloppnåing og kartlegge Noreg si samla retning mot klimamåla i Klimaloven. I tillegg kan eit slikt rapporteringssystem bidra til betre kunnskap om effektar og konsekvensar av politikk og tiltak som kommunar og fylkeskommunar gjennomfører.

Klimautvalet anbefaler i tillegg at myndigheiter legg til rette for høgare grad av eksperimentering og læring gjennom erfaringar med bruken av virkemidlar i kommunar og fylkeskommunar. T.d. kan verkemidlar innførast gradvis, i ulike område, for ulike grupper på ulike tidspunkt, etterfølgt av ein effektevaluering. Fylkeskommunen er positive til dette forslaget, då klimatiltak og -omstillinga er eit felt i rask utvikling innafor ei kort tidsramme. Det finst fleire ulike måtar å drive fram ein grøn utvikling, og vi har avgrensa tid med å finne dei løysingar som er mest effektive. Eksperimentering kan difor vere ein god måte å teste ut og fremme nye tiltak.

Klimautvalet framhevar at kommunar og fylkeskommunar òg kan vere ein god testarena for nye medverknadsprosessar. Utvalet meiner at kommunar bør ha rom og anledning til å eksperimentere med ulike former for medverknad i sine avgjerdsprosessar. Dette er vi positive til, men påpeikar at slike oppgåver berre kan løftast om kommunane har nok ressursar.

Planlegging og arealforvaltning

Areal er ein avgrensa ressurs som skal dekke mange ulike behov. Vi støttar anbefalinga om ein heilskapleg nasjonal arealpolitikk på land, i kystsona og til havs, med klare prioriteringar og strategiar innan arealforvaltninga som følgjar Klimautvalet sitt rammeverk: *unngå, flytt, forbetre*.

Klimautvalet påpeikar at politisk forankring av ein berekraftig og heilskapleg arealpolitikk er viktig for å sikre endringar. Fylkeskommunen støttar dette og meiner det vil vere nyttig for å sikre igangsetting av arbeidet t.d. etablering av rutinar og utvikling av rapporteringsverktøy.

Klimautvalet påpeikar at plan- og bygningsloven bør styrkast med tanke på klimaomsyn. Dette støttar vi (sjå Styringssystem for klimapolitikken i Noreg), og etterlyser òg betre kommunikasjon, rettleiing og opplysing om handlingsrommet i noverande lov til både kommunar og fylkeskommunar. Her nemner Klimautvalet at motsegn kan vere eit viktig verktøy frå plan- og bygningsloven for å støtte kommunane i å prioritera mellom ulike interesser, oppfylle føringar og gi rettleiing om «*hvordan deres planer skal bidra til oppnåelse av de nasjonale målene for klima og natur.*» (NOU 2023: 25, s. 95).

Klimautvalet sitt forslag om at konsekvensutgreiing skal bestillast av myndigheiter framfor tiltakshavar er vi positive til.

Kommunar oppfordrast til å ha mål om arealnøytralitet, bruke naturbaserte løysingar og lage naturrekneskap. Fylkeskommunen er positive til dette men saknar tiltak- og handlingsforslag til korleis kommunane skal leve opp til slike krav, t.d. auka ressursar til kommunane sitt arbeid og rettleiing til den praktiske gjennomføringa innan dette. Økonomisk støtte til klimarådgivarar i kommunane, som og er kopla på kommunal planlegging er noko vi vil trekke fram som positiv.

Fylkeskommunen støttar utvalet i at naturen må kartleggast betre som grunnlag for en god arealpolitikk. Berre ein liten del av Noreg er kartlagt med tanke på naturmangfald og naturtypar, noko som òg er kritisk når ein skal planlegge med større omsyn for naturen Dette gjeld òg kart over kommunale plandata og klimagassregnskap frå skog og arealbruk. Klimautvalet sitt forslag om auka bruk av system som gir oversikt over arealbruksendringane i kommunane, t.d. natur- og arealrekneskap, støttar fylkeskommunen opp om. Det er hensiktsmessig at midlar til oppgradering av slik system og datagrunnlag blir prioritert med statelege midlar.

Regional plan for vassforvaltning (2022-2027) har som mål å betre vassmiljøet. Det er avgjerande å auke det tradisjonelle vernet av økosystema i hav og myr for å nå dette målet. Dette inneber å verne mot nedbygging av myr og redusere tap av vassdragsareal.

Vi støttar forslaget om å bevare arealtypar som myr, som er viktige for klima og natur, gjennom revisjon av kommuneplanens arealdel og eldre reguleringsplanar. Dette vil begrense utbygging i område som ikkje tek omsyn til klima- og miljømål.

Restaurering av myr, som stoppar klimagassutslepp, og tiltak for å gjenopprette taeskog, som aukar karbonopptaket og -lagring i havet, er positive tiltak som er nemnt. Kantvegetasjon langs vassdrag, særleg ved mindre vassdrag, er også viktig for å beskytte og bevare miljøet. Dette støttar prinsippet om å "unngå – flytte – forbetre" (UFF). Det er og behov for ein meir heilskapleg forvaltning av havareal, og auka kunnskap om korleis bruk av slike areal påverkar karbonlager i havet.

Samla sett understrekar desse innspela viktigheita av bevisst og berekraftig forvaltning av våre naturressursar for å sikre eit sunt og livskraftig miljø for framtida.

Natur og arealbruk

Klimautvalet anbefaler at alle kommunar bør gjennomgå ein planvask der ein «reviderer kommuneplanens arealdel og vedtatte reguleringsplaner som er eldre enn 5 år for å ta ut områder avsatt til ulike former for utbygging, men som ikke tar nødvendig hensyn til klima- og miljømålene» (NOU 2023: 25, s. 91). Utvalet anbefaler at likande prosjektvask bør skje for vedtekne samferdselsprosjekt som enda ikkje er gjennomført. Fylkeskommunen meiner det er viktig å ta omsyn til oppdatert kunnskap om klima i planlegging, og støttar opp om dette forslaget. Likevel ynskjer vi å påpeike at dette er ein stor jobb, både for fylker og kommunar, og dette vil medføre ekstraordinære ressursar og auka kapasitet. Å klimavaske eldre planar vil og vere i tråd med vår regional plan for klima, der vi har retningslinjer som omtalar at ein skal revidere eksisterande planar for å sikre at samla arealdisponering tek omsyn til eit klima i endring og tek i vare karbonrike areal.

Energi og energisystemet

Næringa i Vestland treng mykje energi for å omstille til utsleppsfri produksjon. Utbygginga av ny fornybar kraft krev ressursar, areal og naturinngrep. Fylkeskommunen støttar opp om alle anbefalingane frå Klimautvalet som gjeld energi, og vil særleg gjerne trekke fram anbefalinga om at utbygging av fornybar energi og ny infrastruktur skjer innanfor rammene av ein heilskapleg arealpolitikk.

Fylkeskommunen anerkjenner at det trengs meir fornybar kraft, men påpekar at energipolitikken skal leiast slik at det framleis er insentiv for å avgrense energiforbruket, energieffektivisering skal prioriterast og barrierane for energieffektivisering fjernast. Fylkeskommunen har ein eigen plan for fornybar energi, Regional plan for fornybar energi (2023-2035), med mål om å halde på kraftoverskotet i Vestland gjennom produksjon av meir fornybar energi og energieffektivisering (tema energieffektivisering er delt mellom fornybarplanen og klimaplanen).

Fylkeskommunen saknar tydelege politiske prioriteringar forbunde med Noreg sitt energibruk, som peika på av Klimautvalet. I valet mellom et høgenergisamfunn og lågenergisamfunn vil fylkeskommunen etterspørje ein balanse mellom desse, då lågenergisamfunnet vil gi meir areal- og ressurseffektivitet. Kraft er ein knapp ressurs og låge kraftprisar vil vanskeleggjere omstillinga til eit lågutsleppssamfunn, og i staden fremje satsinga på energi- og arealintensive løysingar t.d. ammoniakk og hydrogen. Fylkeskommunen håpar at statleg nivå hjelper å peike ut retning for prioritering av krafta, slik at Noreg ikkje strever etter å bli eit endå meir høgenergisamfunn.

Prioriteringane må òg gjelde i tilknytningssaker for nytt forbruk. Nettselskapa må få moglegheit til å prioritere tilknytningssaker som reflekterer samfunnsnytte når det gjeld tilgang til kapasitet i kraftnettet. Dette er eit poeng fylkeskommunen tidlegast spelte inn til regjeringa gjennom høyringa av "Nett i tide". Fylkeskommunen støttar klimautvalet i denne vurderinga.

Hovud anbefalinga til Klimautvalet at *all politikk og alle avgjerder må ta utgangspunkt i at alle ressursar er knappe* er i utgangspunktet svært positivt i energisamanheng. Det er likevel behov for å sjå nærare på nokre av formuleringane/punkta. Vi har utheva endringar vi meiner gjer punkta tydelegare og meir treffsikre:

- Løsninger som reduserer bruken **og fremmer sambruk og gjenbruk** av knappe ressurser som kraft, areal, mineraler og metaller prioriteres.»
- Enerprisene, **rammebetingelsene og virkemidlene** må reflektere samfunnets kostnader ved å skaffe ny kraft.

Fylkeskommunen er positive til om det skal bli enklare å bygge ut småskala kraftproduksjon t.d. solceller på tak, små vasskraftverk og mindre vindturbinar ved allereie etablert infrastruktur, men vi ynskjer ei tydeleggjering av roller og moglegheitsrommet i slike tiltak. Vi ser fram til å få eit større rom for å stille krav og gje stønad til slike tiltak i planprosessar og kommunale arealplanar.

Fylkeskommunen tykkjer det er positivt med Klimautvalet sitt forslag om at utbygging av ny fornybar energi fortrinnsvis skal utviklast der det allereie er utbygd. Vestland har store vass- og vindressursar, og det er bygd ut mange store vasskraftanlegg i Vestland. Vidare utvikling av desse gjennom t.d. effektoppgradering er i dei fleste tilfelle i tråd med Regional plan for fornybar energi til Vestland og anbefalingane frå Klimautvalet ved at ein ikkje nyttar nye areal og samstundes aukar fleksibiliteten i kraftsystemet.

Fylkeskommunen ser òg utbygging av sirkulære verdikjeder og energidistribuering viktig og viser til arbeidet som vert gjort gjennom Grøn Region Vestland-prosjektet.

Næringsliv og industri

Dei verkeleg store klimagassutsleppa frå Vestland er industri, olje og gass, og skal vi få ned desse trengs tydelege rammevilkår for trygge investeringar i innovasjon og industriell symbiose for redusere utsleppa, samt kunne konkurrere i ein globalt marknad. Investeringane må gå i retning av grønne fossilfrie alternativ, slik at Vestland også har levande lokalsamfunn og arbeidsplassar når oljeproduksjonen vert trappa ned.

Vi vil særleg løfta fram fornybar energi, havnæringar, teknologi og industri og sirkulærøkonomi som viktige område i den store omstillinga vi står ovanfor. Viktige verdikjedar for å lukkast vil vere til dømes, karbonfangst, havvind, batteri, havbruk, fiskeri, grøn skipsfart, grønne industriprodukt og bioøkonomi. Innsatsen for å dekarbonisere må rettast særleg inn mot det som skapar største effekt. Vi vil spesielt peike på at staten raskt bør stimulere klimaomstilling i industri, olje og gass og sjøfarten.

Partane i arbeidslivet har ei viktig rolle i dialogen mellom arbeidsgivarsida, arbeidstakarsida, utdanningssektoren og politiske myndigheiter. Fylkeskommunen har her ei viktig rolle regionalt og ein bør her byggje på eksisterande samarbeid strukturar som til dømes kompetanseforum og næringsforum. Fylkeskommunen og statlege etatar kan bruke si rolle til å samla aktørane for å adressere og finne løysingar gjennom samhandlingar på fleire felles utfordringar. Dette er spesielt viktig for å finne løysingar for å klimagassutslepp frå dei største punktutsleppa. Staten bør spesielt ha fokus for rammevilkår for dei 100 største punktutsleppa slik at avgjersler for å kutte utslepp kan bli realisert. Staten og kommunal forvaltning bør aktivt jobbe for å redusere barrierar for desse punktutsleppa.

Kraft- og nettsituasjonen er den største barrieren, både for grøn omstilling av næringslivet, og for å mogleggjere kraftkrevjande industrielle prosesser med høg samfunnsmessig nytteverdi. Om ikkje tempoet i auke av fornybar kapasitet og utbetringa av nettkapasitet vert forbetra, mister vi det viktigaste konkurransefortrinnet for ny verdiskaping i mange år framover. Saman med tilgang på kapital og kvalifisert kompetanse er dette barrierar som må forserast.

Føreseielege rammevilkår for klimaomstilling tufta på tverrpolitisk semje må være gjeldande i lengre periodar for å gi næringslivet og forvaltning grunnlag for avgjersler.

Vestlandsporteføljen 2.0 og Grøn region Vestland prosjektet påpeikar at ein må lage ein heilskapleg masterplan for næringsklynger og næringsutvikling, som både inkluderer ein forretningsplan, ein arealplan og ein energiplan. Dette samsvarar med utvalet sitt poeng om at "dagens beslutningar om infrastrukturinvesteringar, utbygging og arealbruk vil påverke framtidig energibruk, transportmønster og arealutvikling"

Petroleumssektoren

Klimautvalet påpeikar at petroleumspolitikken må ta utgangspunkt i utsleppsbudsjettet gitt gjennom Klimaloven. Denne seier at klimagassutsleppa skal vere redusert med 90-95% i samanlikna med 1990 nivå, som gir eit utsleppsbudsjett på 1,5-5 mill. tonn CO₂e. Fylkeskommunen ser den i tråd med ambisjonsnivået vedtatt i Utviklingsplan for Vestland (2020 – 2024) *Vestland skal vere pådrivar for klimaomstilling og nullutslepp innan 2030*, Regional plan for innovasjon og næringsutvikling

(2021-2033) med mål om netto nullutslepp i næringslivet og Regional plan for klima (2023- 2035) med mål om netto nullutslepp innan 2030.

Omstillinga vil bli krevjande, men det vert arbeidd aktivt for å sikre at denne omstillinga vert gjort minst mogleg smertefull, bl.a. gjennom Verdiskapingsplanen mål 2: *Verdiskaping og nye grønne arbeidsplassar i heile fylket* og mål 4: *Fleire arbeidstakarar med rett kompetanse*.

For å vere ein pådrivar i omstillinga til eit lågutsleppssamfunn treng fylkeskommunen tydelege signal frå nasjonalt nivå til å vise vegen i omstillinga, utvikle alternative fossilfri næringar, tette eksporttap og dekke tapte inntekter. Ein nasjonal strategi basert på eit rammeverk, vil gi meir føreseieleg omstilling, og hjelpe fylkeskommunen til å gi klar rettleiing i kommunane si omstilling. Å komme for seint i gong med omstillinga er òg forbunda med ein klimarisiko for Vestland, særleg når det gjeld finansiell risiko, omstillings risiko og grenseoverskridande risiko

Opplæring og kompetanse

Rett kompetanse på rett stad i arbeidslivet er avgjerande for at vi skal lykkast med overgangen til eit lågutsleppssamfunn. Kompetanse er difor også sentralt for fleire av tilrådingane til utvalet.

Det kan vere både kostnadseffektivt og tidssparande å bruke allereie etablerte strukturar for både utvikling og spreiding av kompetanse i arbeidslivet lokalt og regionalt. Fylkeskommunen kan her ta ei koordinerande rolle og bruke mellom anna kompetanseforum og studiesenter. Dette gjeld særleg for følgjande tilrådingar frå utvalet:

- «(...) Det bør etableres kompetansesentre for kommunene som kan bidra til økt kompetanse om arealforvaltning, sirkulærøkonomi og energieffektivisering i norske kommuner».
- «tilnærmingen til etter- og videreutdanning struktureres for å møte lavutslippssamfunnets kompetansebehov gjennom samarbeid og dialog mellom arbeidsgiversiden, arbeidstakersiden, utdanningssektoren og politiske myndigheter.»
- «innholdet i eksisterende utdanninger tilpasses for å møte behovet for yrkes- og næringsspesifikk kompetanse knyttet til omstillingen.»

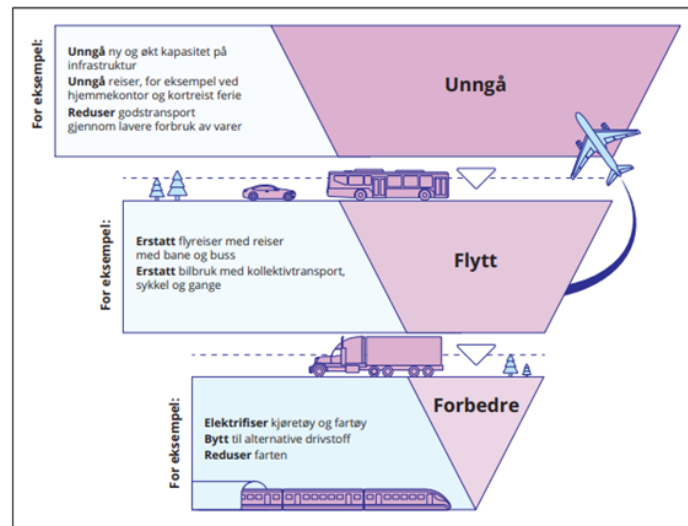
Dei to fyrste tilrådingane kan bli følgt opp av dei regionale kompetanseforuma som alle fylka er forplikta til å ha for å mellom anna samkøyre tilbod og etterspurnad av kompetanse i arbeidslivet. Kompetansesentera, nemnt unna *Kommunanes og fylkeskommunens rolle i klimaomstillinga*, kan bli samordna med t.d. studiesenter. Det er viktig at det blir bygd ut studiesenter i heile landet. Her kan fylkeskommunen ta ei koordinerande rolle.

I tillegg nemner utvalet at det kan vere behov for ein styrking av ressursane i kommunane og at tilbod om etterutdanning og rettleiing kan vere viktig her, saman med kompetansebygging hos folkevalt.

Transport og mobilitet

Regional Transportplan for Vestland fylke har følgjande hovudmål: *Vestland skal ha eit trygt, effektivt og framtidsretta transportsystem som legg til rette for klima- og miljøvenleg mobilitet og berekraftig samfunnsutvikling»*

Vi vil trekkje fram UFF-pyramiden i NOU 2023:25 retta mot transport. Det viktigaste, og vanskelegaste, dei ulike samfunnsaktørane innan transportsektoren må jobbe for å endre er haldningar og vanar. Omlegging av vanar til miljøvennlege reiser krev både god tilrettelegging og restriktive tiltak retta mot privatbilisme. T.d. har innføring av rushtidsavgift i bomringen i Bergen bidrege til å redusere passeringar gjennom bomringen. Samstundes har el-bilfordelane gitt ein auka vekst av el-bilar, og i arbeidet med å nå nullvekstmålet i biltrafikken er dette ein uheldig utvikling. Det er difor interessant å merke seg at UFF-pyramiden har teknologiforbetring av transportløyningar nedst.

Figur 8.1 Rammeverket for tiltak unngå – flytte – forbedre (UFF) i transportsystemet.

Kommunane har eit viktig ansvar for å legge til rette for ei arealbruk og utbyggingsmønster kopla til eksisterande infrastruktur for mjuke trafikantar, kollektivlinjer og knutepunkt. Ein slik utvikling er i tråd med nasjonale føringar for BATP. Konsentrert by- og tettstadsutvikling er ei føresetnad for å utvikle eit attraktivt kollektivtilbod i vekstområda. Vidare kan kommunane fastsette strenge parkeringsnormer for å avgrense biltrafikk, særleg i områda med god kollektivdekning og infrastruktur får gåande og sykklande. Ei tilråding er at mål om nullvekst i personbiltransport vert lagt til grunn for all arealplanlegging.

Fylkeskommunen er ansvarleg for å tilby gode mobilitetsløysingar, og i Vestland handterer Bybane og buss dei største reisestraumane. Eit viktig bidrag frå fylkeskommunen er å få fleire til å velje kollektive løysingar framfor privatbil. For best mogleg ressursutnytting er kollektivtilbodet tilpassa dei største reisestraumane. Spreidd busetnad gjer det krevjande å tilby eit godt kollektivtilbod som kan konkurrere med privatbilen, men her vil ein arealutvikling i tråd med samordna BATP ha stor betyding for å redusere transportbehova.

Kollektivtransport er den mest arealeffektive måten å frakte mange menneske på, og tilrettelegging av eit attraktivt kollektivtilbod er svært viktig for at fleire skal velje bort privatbilen. I område med høg etterspurnad og stort kundegrunnlag er det grunnlag for kapasitetssterkt og frekvent kollektivtilbod, mens lågt passasjergrunnlag kan gjere andre tilbod aktuelle t.d. tingsruter. Aktuelle verkemiddel for å gi kollektivtransporten konkurransefortrinn er å prioritere framkome for buss, t.d. gjennom eigne kollektivfelt på innfartsårar og i gatenett med mykje anna trafikk.

Mobilitetenester er under utvikling, og ved å kople på transportformer og tenester kan det samla systemet gi fleire reisemoglegheiter. Hausten 2023 starta samkøyringstenesta Nabogo og MOK/Skyss ein pilot for innbyggjarar primært i Askøy og Øygarden kommune, for å supplere det eksisterande kollektivtilbodet. Så langt viser det ein positiv utvikling og bruk. Eit viktig funn er at mange av destinasjonane er til kollektivknutepunkt, og det viser at samkøyring er eit godt supplement til kollektivtransport frå område utan god kollektivdekning.

I større byer må areal avsett til bildele-bilar prioriterast høgt, mens areal til privatbil må skalerast ned og ha ein bruksavgift. Med tal frå Transportøkonomisk institutt har Bergen kommune utrekna at ein delebil erstattar 10 – 15 privatbilar i byen. I gjennomsnitt vert ein privatbil brukt 3% av tida med 1-2 brukarar kvar bil. Ein delebil er i bruk 50% av døgnet og har 18 brukarar per bil. Vidare stimulerer delebiler til meir gang, sykkel og kollektiv.

Bygg, anlegg og innkjøp

Klimautvalet anbefalar å endre og oppdatere plan- og bygningsloven og byggtেকnisk forskrift for å lette moglegheitene for rehabilitering av bygg og ombygging med lågare energibruk saman med klare krav til ombruk av materialar, energieffektivisering og auka tilrettelegging for rehabilitering. Desse tiltaka er fylkeskommunen positive til, då dette er inkludert i regional plan for klima gjennom

retningslinja det bør nyttast byggmaterial med lågast mogleg klimaavtrykk i livsløpsperspektiv ved rehabilitering og nybygg.

Fylkeskommunen er òg positive til anbefalinga som seier at «*barrierar som bremser nye forretningsmodellar knyttet til sirkulær økonomi og mer sirkularitet i bygg- og anleggsbransjen bør identifiseres og bygges ned*» (NOU 2023: 25, s. 130). Her kan igjen nemnast at om arealbruk får ein høgare kostnad kan det gi auka kostandar for energi og materialbruk, som kan stimulere ein meir sirkulær økonomi.

Anbefalinga om at «*Regulatoriske og økonomiske virkemidler bør bidra til å vri investeringer fra nybygging til drift og vedlikehold av eksisterende bygg og infrastruktur*» (NOU 2023: 25, s. 130), ser fylkeskommunen seg òg einige i, men håper på statleg rettleiing og eksemplar på virkemidlar.

Matsystemet og landbruk

Klimautvalet framhevar at jordbrukspolitikken må innrettast slik at grasressursar og utmarksbeite vert utnytta og kulturlandskapet vedlikehalde. Produksjonen av mjølk og storfekjøtt bør først og fremst reduserast i dei områdene det er gode forhold for korn- og grønsaksproduksjon, men det bør stimulerast til produksjon av matplanter overalt der klima tillet det.

I ein omstilling av matsystemet skal ifølge utvalet bidra til å nå fleire samfunns mål t.d. knyta til helse, distriktspolitikk og sysselsetting. Dette er fylkeskommunen einige i og vil framheve følgande anbefalingar frå utvalet:

- *Innrette støtteordningene under jordbruksavtalen slik at de i større grad støtter opp under omstilling av jordbruket til et lavutslippssamfunn, ivaretagelse av kulturlandskap og naturmangfold, samtidig som øvrige mål for jordbruket tas hensyn til.*
- *Redusere utslippene fra havbrukssektoren ved å legge om til fôr som gir lavere klimagassutslipp.*
- *Ikke oppmuntre til konsum av matvarer med høye klimagassutslipp gjennom informasjon fra offentlige myndigheter via ulike opplysningskontorer for matvarer.*
- *Redusere matsvinn, blant annet gjennom oppfølging av Matsvinnutvalget.*

Fylkeskommunen støttar Klimautvalets i at vi krev meir kunnskap om karbonlagring på havbunden og i fjord, med tanke på vår havbruk og fiskeri - særleg med bruk av bunntrawling.

Norges klimafotavtrykk

Å redusera klimafotavtrykket vårt er eit plantema i Regional plan for klima (2023- 2035), der vi skal *ta vare på ressursane våre gjennom sirkulære løysingar, redusert materielt forbruk og avfall*. Disse tiltaka er òg nemnd av Klimautvalet, og påpeika at der krævast ny nasjonal politikk for å hjelpe sirkulære løysingar og vaner på gong.

Som pådrivar, innkjøper og planmynde framhevar Klimautvalet både kommunen og fylkeskommunen som viktige aktørar for å fremme delingsøkonomi, reparasjon, ombruk og materialgjenvinning, samt sirkulære varar, tenester og delingsøkonomi mellom privatpersonar, næring og industri. Fylkeskommunen er einige, men saknar institusjonalisering og krav knytt til å redusere klimafotavtrykket.

Utvalet framhevar at kunnskapsgrunnlaget om forbruksbaserte utslepp bør styrkes og at eit nasjonalt heilskapleg rekneskap vil gi betre forståing av Noreg sitt indirekte utslepp, og kva politikk er aktuell for å redusere dei. Klimautvalet anbefaler òg at Noreg etablera eit nasjonalt mål om å redusera utslepp av klimagassar frå forbruk i tråd med Parismåla. Fylkeskommunen er positive til begge deler, då felles kunnskapsgrunnlag, rammer og reguleringar for alle fylker og kommunar vil gi like rammevilkår og konkurranseforhold .

Fylkeskommunen støttar også Klimautvalet sin anbefaling om at krav til klima- og miljøomsyn i offentlege innkjøp skal vektast meir enn 30%, som det er i dag. I tillegg støttar vi forslaget om tydelegare rettleiing i handlingsrommet som ligger i regelverket om sirkularitet i offentlege innkjøp. Klimautvalet anbefaler òg at det norske utslippsregnskapet forbeholdt slik at utslippskjelder som i dag ikkje inngår blir tatt med, t.d. havet som økosystem og karbonlagre på havbotnen.

Fylkeskommunen er særleg positive til dette, då vi treng sterkare kunnskapsgrunnlag rundt vårt fjord og havareal med tanke på klima- og miljøkraftig forvaltning.

Administrative/økonomiske konsekvensar:

Anbefalingane som Klimautvalet løftar fram vil truleg ha økonomiske konsekvensar for fylkeskommunen dersom dei blir inkludert i vidare handsaming av stortingsmeldinga.

Klima:

Anbefalingane som ligg i NOU vil gi betre rammer for å redusere klimagassutsleppa.

Folkehelse:

Klimautvalet løftar fram rettferdig omstilling som viktig.

Utviklingsplan for Vestland 2020-2024 (Regional planstrategi):

Anbefalingane som er lagt fram i NOU-rapporten er i stor grad i tråd med måla i Utviklingsplan for Vestland.

Konklusjon

Fylkeskommunen er positive til Klimautvalets rapport som kunnskapsgrunnlag for kommande Stortingsmelding om klima for perioden fram mot 2035 på vegen mot lågutsleppsamfunna i 2050. Klimautvalet tydeleggjer den store utfordring vi står overfor i å leve opp til Klimalovens mål om 95% reduksjon av klimagassutslepp i 2050. Kva for utslepp er igjen, er det store spørsmålet framfor kva vi skal kutte. Samtidig teiknar utvalet det heilskaplege bilde på tvers av vår samfunnssektorar og belyser korleis alle må bidra om omstillinga skal lykkast – gjerne gjennom rammeverket: Unngå, Flytt, Forbetre. Den heilskaplege tankegang, samt rammeverket er òg noko fylkeskommunen er positive til. Klimautvalet framhevar kommunane og fylkeskommunane si viktige rolle for Noreg si ressursutvinning samt ressurs- og arealbruk, og føreslår at klare nasjonale rammer og lovfesting skal hjelpe kommunane i forvaltninga. Dette støttar fylkeskommunen opp om og framhevar at ansvaret kommunal og regional sektor skal løfte, krev fleire ressursar og rettleiing.